

Joods-Arabische symbiose

(ca. 0 – ca. 1950 C.E)

Joost van der Lijn
NAK november 2012

Inhoud

- Wie het zegt.
- Cultuurhistorische ontwikkeling:
 - Prehistorie” (1500 vóór – 620 ná)
 - Dhimmi-status: ups en downs in symbiose
 - Orientalisme (1800 – 1948)
 - Naqba & Aliya (1948-1955)
- Ter discussie:
 - Bottlenecks en toekomstverwachting

Wie ben ik?

- Wagenings levensmiddelentechnoloog
- Carrière met o.a. technologie, smaakonderzoek researchmanagement en productontwikkeling
- Na VUT:
 - BA Arabisch
 - MA Hebreeuws
 - Scriptie: Joods Arabische sufi tekst + Hebr. summaries
- (Woonde in Israel van 67-70)
- Al heel lang NAK-lid

Pas op: politieke lading, gekleurde bril!

- “Gekleurde” historie, +/-, haat & nostalgie
- “Ons” vs “hun” , “blame the other”, “othering”
- Terminologie
- Maar ook overdreven:
 - (o.a.christelijk) filosemitisme (schaamte?)
 - (o.a. joodse) Israel-aanhankelijkheid
- Voorbeelden:
 - Andalusië – perfecte symbiose??
 - Vluchtelingen 1948 (Palestijnen en joden)
 - Vertrek uit vrije wil of gedwongen? Aantallen?
 - Verlies eigendommen, vastgoed
 - Wie houdt probleem in stand? Terugkeer?

Mijn “objectieve ” waarheid

Mijn insteek

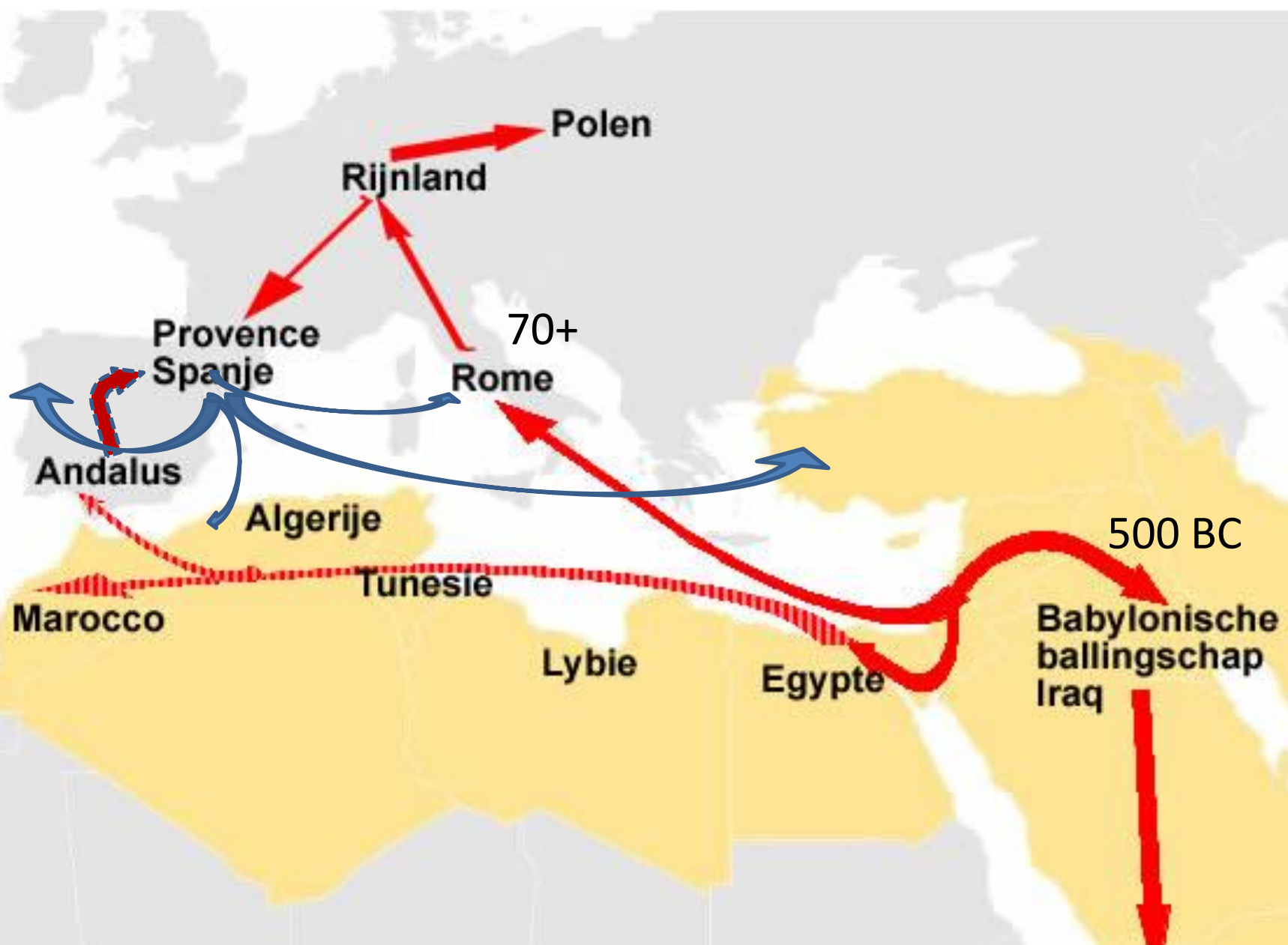
- Cultuur-historische interesse
- “Verbleekt zionisme”
 - De idealen waren anders
 - Bekijk kritisch van twee kanten
- Multiculturele uitdaging
 - Meet the other side, zoek het gezamenlijke
- Wars van extremisme (beide zijden)

Vrede met de “buren” is

in belang van alle partijen!

Cultuur-historisch

Joodse diasporas

“Prehistorie” (1500 BC-620 AD)

- Mythe vd neven: Abraham → Isaac / Ishmael
- Contacten Judea – Nabateën e.a.
- Pre-islamitische aanwezigheid joden:
 - Babylonische ballingschap + Jemen
 - Joden in (Grieks) Egypte,
 - Joodse Berbers in Marocco etc
 - Op Arabisch schiereiland
- Joods/Christelijke invloeden (?) in Islam + vv

Overeenkomsten jodendom-islam

- Strikt monotheïsme op basis heilig boek
- Mondelinge leer: mishna/hadith (van “Sinai” /Muhammad))
- Bijbelse verhalen in qur’an
- Praxis (halakha, shari^ca) > geloof
 - Halakha - Shari^ca (rabbijns recht-fiqh)
 - Wetsgeleerden stellen regels vast
 - Vergelijkbare basislogica
 - Verschillende rechtsscholen / riten
 - Sunni & Jodendom niet hiërarchisch
 - Dieet (ook verschillen), Besnijdenis

Islam theorie (vaak niet praktijk)

- Mekkaans (+) vs Medina (-)
- Pact van 'Umar: bescherming (*dhimmi*) mits....
 - Betaling poll tax (Jizya)
 - Geen nieuwe kerken/kloosters/(synagoges)
 - Huisvesting moslim passanten
 - Geen aanstoot, tonen respect, geen wapens, geen hogere huizen, kleding herkenbaar,
 - Alleen bekering → islam, niet trouwen moslima
 - Niet onderwijzen Qur'an, etc.
- Kinderen als moslim geboren
 - Ouders daar vanaf gebracht → implicatie tav wezen

Praktijk

- In het algemeen:
 - Geen gedwongen bekeringen
 - Geen economische uitsluiting (vgl. Eur. gilden)
 - Redelijke autonomie (binnen zuil)
- Uitzondering:
 - Ibn Khaldun: cyclisch machtsovername orthodoxen
 - Vervolgingen Almohaden (1146-1275)
 - Fatimide Al-Hakim (1012-1021)
 - Yemen (o.a. afnemen wezen + volledige dhimmitude)
 - Incidentele oproeren + extremisten&fanatici
 - 1948+

Periodisering ups en downs

- 7^e en 8^e eeuw: expansie, instelling dhimma
- 9^e -11^e: bloei tolerantie, culturele interactie
 - Fustat: (Geniza: mediterranean society)
 - Majalis (Baghdad, Andalusie)
- 12^e -14^e: intolerantie (Almohaden)
kruistochten, reconquista
- 16^e : Turkse tolerantie vs Chr expulsie
- 17^e & 18^e: Algemene neergang, minderheden lijden meer
- 19^e: modernisering, westerse invloed, minderheden meer verwesterd
- 20^e: effecten zionisme, Israel → haat + segregatie

Cairo Geniza (Fustat) (~1025-~1250)

Van “doc.dump” → reconstructie maatschappij:

- Religieuze zuilen ieder voor zich
- Wonen nabij elkaar vrij gemengd (maar...)
- Handel soms samen
- Schrijven in Hebreeuws
- “hofjoden”, hoge ambtenaren, taxfarming
- Breed patroon beroepen: o.a. textiel, glas, zilver, voeding, farmaceutica (ook naast elkaar)
- “soms haat & vijandschap

Creatieve symbiose (~900-1300)

- Beschermde maar wisselende positie
- Vertalingen, bayt al-khikma
- Majalis (discussie + wedijver)
- Arabisch als joodse taal (daarvoor Aramees)
 - Saadia al Fayyumi (Gaon): Arabische bijbel
 - Wetenschap versus religie en poezie
- Filosofie
 - Maimonides
 - Ibn Paquda

Taal

Arabisch heeft vele varianten

- Pre-qur'an- (“Jahiliyya”) en qur'an Arabisch
- Klassiek Arabisch
- Middel-arabisch
- Modern standaard Aarabisch (MSA)
- **Heel veel** dialecten en ethnolecten

Judeo-Arabisch is het Arabisch gebruikt door Joden. (een ethnolect?)

Meertaligheid en taalvarianten

- Hebreeuws → Aramees → Arabisch
 - Arabisch: omgangstaal + “wetensch.” literatuur
 - Aramees: rabbijnse religieuze verhandeling
 - Hebreeuws: gebeden & poezie
- Variatie binnen Arabisch:
 - Middel-Arabisch
 - Vernacular (spreektaal)
- Geschreven in Hebreeuwse letters!

Hebreeuwse en Arabische letters

ר	ד, דּ, דֹ	ד	כּ/כַּ, כֶּ/כֵּ	ה	ג, גּ	תּ, תַּ, תֵּ, תֶּ	ב	א	
ر	ד	د	خ	ح	ج	ث	ت	ب	ا
[r]	[d, ð]	[d]	[x]	[ħ]	[g, dʒ]	[t, θ]	[t]	[b]	[∅, ʔ]
פּ, פַּ, פֵּ	ג, גּ, גֵּ	ע	צּ/צַּ, צֵּ/צֶּ	ט	ץ/צַּ, צֵּ/צֶּ	ס	ש	ס	ז
ف	غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ز
[f]	[ɣ]	[ʕ]	[d, z]	[t]	[d, z]	[s]	[ʃ]	[s]	[z]
י״י, י	וּ, ו	תּ, תַּ, תֵּ, תֶּ	ה	נּ/נַּ	מּ/מַּ	ל	כּ/כַּ	קּ, קַּ	
ي	و	ه	ه	ن	م	ل	ك	ق	
[j]	[w]	[t, h]	[h]	[n]	[m]	[l]	[k]	[q]	

Anders dan gewoon Arabisch?

- Soms meer (Baghdad) soms minder
- Beetje ander “Ethnolect”:
 - Sociolect, gevoel van onderscheid
 - Schrift → andere uitspraak
 - Verschillen in religieuze termen, jargon
 - Minder binding met normen van de ulama’
 - Meer Hebreeuwse/Aramese termen/ joods religieus jargon

Bijbel in 3 talen (Jemen)

- (Gn1:1) In den beginne schiep God de hemel en de aarde:
 - **בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:**
 - Bərešit̲ boro elohim eṭ ha-šomayim wə-eṭ ha-oreṣ
 - **בקדמין ברא יי ית שמיא וית ארעא:**
 - Bə-qadmin bəro adonoi yaṭ šəmayo wə-yaṭ ar^co
 - **اول ما خلق الله السموات والارض:**
 - **اول ما خلق الله السموات والارض**
- Awwalⁱ mā ḥalaqaʿllah s-samāwāt wa-al-arḍ (2x)

Naar de moderne tijd

Orientalisme (1800-1948)

- Westers modernisme (Napoleon)
 - Frans → Pruisisch model
 - Afschaffing dhimmi-status (o.a. Marocco)
- Orientalisme
 - Missiescholen en Alliance Israelite
- Imperialisme / Kolonialisme
 - Intermediair-positie (bijv Franse nationaliteit)
- Nationalisme
 - Zionisme, Arabisch nationalisme

Europese invloed, mondiaal effect

Pull

- Religie & messianisme
- Propaganda & gezanten Israel
- Toekomstverwachting
- Zionisme

Push

- Rellen en Razzias
- Concurrentie om jobs
- Nationalisme, Islamisme, pan-Arabisme
- Slechte toestand, discriminatie

Israel & Naqba, Vlucht & Migratie (1948-1955)

- Palestijnse vluchtelingen
 - Arabische oproep of “ethnic cleansing”?
- Joodse migratie naar Israel (uit Ar. Wereld)
 - Push or Pull, Vlucht of Vrije wil?
- Verschillen per land
 - Iraq, Egypte, Libye
 - Jemen, Marocco

Bottlenecks en Toekomstverwachting

Barrières voor vreedzame oplossingen

- Het gaat toch goed zo? + “Facts on the ground”
- Nationalisme / tribalisme / exclusivisme
- Religieus fanatisme:
 - Godgegevenheid + messianisme
 - Jihadisme (≠ streven naar autonomie)
- Internationale strategische belangen
- Internationale “liefdadigheid”
 - Christenen voor Israel, Joodse steun aan settlers, Sadaka/Zakaat , etc.

Inverse “dhimmitude” of schoonheidsvlekjes in democratische rechtsstaat?

Versterking joods karakter via:

- Gebrek symmetrie
- Restrictieve planning / allocatie
- Fysieke barrières
- Onteigening + displacement
- Settlements
- Geweld en bedreiging
- Ongelijke kansen / welvaartsverschillen

Is multiculturalisme dood?

- Syrië (moslims, christenen, Druzen, Alawi, etc)
- Iraq (sunni, shi`i, Kurden)
- Egypte (moslims, kopten)
- Israel (joodse Israeli, moslim (+chr.) Palestijnen)

In hele Midden-Oosten⁺:

Segregatie + uitstoting van minderheden

Modellen/visies voor de toekomst

- Twee-staten-oplossing
- Joodse staat zonder Palestijnen (Naqba 2)
- Palestijnse staat zonder Joden (verdrijf de “zionistische eenheid”)
- Eén (binationale) staat Palestisrael
- Verenigde staten van Palestina (Jeruzalem DC)
- Verenigde staten van Syrie/Libanon/Palestina

Geen oplossing zonder de wil ertoe,
geen wil zonder “win-win-situatie”

Arabisch gezegde

אָנא וְאַחִי עָלִי אִבְנֵי עֵמִי
אָנא וְאִבְנֵי עֵמִי עָלִי הָעָלָם (אֲלֵגְרִיב)
אָנא וְאַכִּי עָלִי אֲבָן עֵמִי
אָנא וְאַבְן עֵמִי עָלִי אֲלֵעָלָם

(אני ואחי נגד בן־דודי, אני ובן־דודי כנגד העולם)

(Ik en mijn broer versus mijn neef, ik en mijn neef versus de wereld)